

Posudek vedoucí práce na bakalářskou práci Lenky Zoubkové

Komparace dramatu Bouře a libreta k opeře Káťa Kabanová (Comparison of drama The Storm and libretto to opera Katya Kabanova)

Práce Lenky Zoubkové je pěkným příkladem interdisciplinárního výzkumu – vznikla na pomezí literární interpretace, kulturologie a muzikologie, navíc bylo vytvářena s rozmyslem, neuspěchaně a postupně krystalizovala. Oceňovala jsem také, že si Zoubková našla vlastní, originální téma, týkající se sice známé osobnosti A. N. Ostrovského, nabízející však pro ni další možnosti bádání na styku ruské a české kultury. Hlavním cílem bakalářské práce se stala komparace Ostrovského dramatu Bouře a Janáčkovy libreta k vlastní opeře Káťa Kabanová, srovnání děje a postav v obou dílech, přičemž hlavní pozornost byla soustředěna na ústřední postavu, Káťu Kabanovou, v níž Zoubková našla klíčové významové dění obou děl. Autorka se však nezastavila u čistě filologické analýzy a pokračovala ve své komparativní práci i do oblasti muzikologické – k pokusu o zhodnocení hudebních složek Janáčkovy operního děla, vystihujícího kvality slovesné předlohy po svém (viz též partitura v příloze).

Práce je rozdělena do tří hlavních částí, které jasně rozčleňují látku: první se věnuje vzniku Ostrovského Bouře, druhá Janáčkovu Libretu, třetí je zaměřena na srovnání obou těchto textů a opery. Autorka se snaží o výstižné a komplexní nasvícení daného předmětu zkoumání. V první části si autorka klade za cíl nastínit celkovou interpretaci hry. Autorka se zaměřila zejména na charakteristiku jednotlivých postav, nejen ústředních, ale i těch okrajovějších, neboť teprve z jejich vzájemné interakce vyplývá celkové významové dění textu. Rozbor děje a jeho klíčového konfliktu je zásadním a nezbytným krokem – odtud se budou odvíjet další stupně komparace následujících kapitol práce. Vycházela při tom zejména z vlastního čtení a chápání dramatu, dále se opírá o interpretace Dobroljubova, Revjakina ad. V neposlední řadě v této kapitole líčí také přijetí Ostrovského dramatu u nás a v Rusku.

Druhá část si klade za cíl bližší ohledání okolností vzniku libreta: Janáček pořídil text libreta sám, opíral se přitom o již publikovaný překlad V. Červinky (1918), za 2 roky byla hotova opera. Zoubková doplňuje okolnosti vzniku děl, některé biografické detaily a další fakta (Janáčkův zájem o ruský prostor a vazby k němu). Symetricky k první kapitole zhodnocuje též dobové uvedení a přijetí opery. Těmito informacemi čtenáře nezahlučuje, tvoří ústrojnou složku jejího výkladu.

Stěžejní část práce tvoří třetí kapitola, tedy samotná analýza tří „textů“ (v Lotmanově terminologii): původního dramatu, libreta a opery samotné, tedy textu díla hudebního. K analýze posledního předurčuje Zoubkovou její studium na konzervatoři. Velmi zdařilé je její vyhodnocení posunů a transformací vnitřních složek děl. Zde se ukazuje zařazení dvou předchozích částí jako smysluplné a funkční, autorka zužitkovává poznatky jak literárněhistorické a interpretační, tak znalosti z oblasti

hudební vědy. Tři zvolená díla skutečně představují výrazné „modely“. Na základě důkladné komparace autorka poukázala na posuny, které skladatel v původním textu provedl: celé dílo zestručnil, což se mu podařilo hlavně díky značným škrtnutím, které byly pro jeho tvůrčí práci s předlohami typické. Dále, jak říká „odstranil řadu popisných scén, čímž dílo částečně vymanil z deskripce ruských reálií a zredukoval počet jednajících postav, což provedl jejich sjednocením, upozaděním nebo úplným vyškrtnutím. Díky těmto zásahům do kompozice skladatel dosáhl zkrácení původní předlohy z pěti jednání na tři.“ (s. 39) Smysl těchto změn tkvěl podle autorky především v tom, že Janáček jako stěžejní chápal „lidský konflikt hlavní hrdinky a vysunutí jej do popředí. Janáček se nesnažil o popis kupeckých poměrů, či dobových reálií, které stojí v popředí v díle Ostrovského. Dalším typickým prostředkem, který Janáček v opeře Káťa Kabanová použil, byly často opakované hudební motivy, kterými charakterizoval jednající postavy, události a navodil tak velmi sugestivní atmosféru, kterou celý děj výstižně dokreslil“ (tamtéž).

Pro komparaci bylo nezbytné provést důkladnou interpretační práci, která si vyžaduje znalosti z různých oblastí lidské umělecké činnosti. Styl, který pro svůj výklad Zoubková zvolila, je nebombastický, neokázalý, lakonický. Brání se zbytečným opakováním, vyniká hutností a stručností, některé drobné stylistické lupy nic nemění na celkovém dojmu. Pozoruhodným způsobem se pokusila o srovnání uměleckých prostředků v módu slovesném a hudebním (kritika v druhé oblasti však náleží příslušným odborníkům). Ve sféře literární: něco dlužna zůstala fázi heuristické, méně stručná mohla být v oblasti recepce (možnost rozšíření?), obšírněji mohla naznačit zapojení Ostrovského Bouře do širšího kontextu jeho tvorby (či ruského dramatu), co ale potřeba zmínit zejména: odborná literatura je až příliš výběrová.

Přes zmíněné výhrady (místy také slabá propojenost částí, nerozvinutí některých nápadů, vycházejících zvláště z první, interpretační části, upozadění překladatelské vrstvy a drobné stylistické neohrabanosti) podle nás práce Zoubkové naprosto splňuje požadavky kladené na tento typ textu, zvláště díky závěrům a poznatkům soustředěným v 3. kapitole. Práci k obhajobě doporučuji a navrhuji známku výborně.

V Praze dne 10. 8. 2017

Mgr. Hana Kosáková, Ph.D.